

Téli betegnapló

avagy: a szélkakasok csikorogva pörögnek

*„Hű-önmagadhoz mind hívebb-lakáj,
más a lokál / s a szentély / s a bordély!
Mert neked áll a bál, / csak nem hiszed,
habár / tied ma az estély: / ten-tulajdonod
lett a kastély / s már sose eszmél /
paraszt és proletár?”*
(Illyés Gyula: Egy pöffeszkedő szerkesztőnek)

Harangok zúgása siettetett verejtékező remegésemben, amikor fiammal a Báthori utcában sodródva a Parlament felé igyekeztünk. A nagyságos fejedelem rúgató szobra előtűnvnén már jelezte: nyílik előttünk a tér, amikor egy idősebb asszony kiáltása szinte megtorpantott: „Vége Szabó László és bandája uralmának!” Szembejött a fórumra igyekvő néppel, mint aki tisztelgését már letudta: szinte artikulátlanul feltörő dühödt örömkurjantása a történelmi pillanatot igézetéből fakadt.

Balázs fiam nem tudta, miért a Mezőgazdasági Minisztérium árkádjai alatt helyezkedünk el megfigyelő pontot keresni. Az egykori véres géppuskázás idéződőtt fel, és régi debreceni 23-ára is gondoltam. Amikor a rendőrséggel átellenben szinte az egyetlen fedezék a Kovács bácsi trafikja közelében álló beton szeméttároló volt, édesanyámmal amögé húzódva figyeltük az eseményeket. Azóta is öntudatlanul, életösztönné erősödött bennem: jelen kell lenni a történésekben, de golyózáporokra mindig számítva tanácsos fedezéket keresni.

Ezért nem láthattuk Szűrös Mátyást október 23-án, s bármennyire is ünnepi érzéssel hallgattam szavait, gondolataim még mindig az asszony mámoros kétségbeesése körül forogtak. Abszurditás volt diadalérzése? Talán személyes siratnivaló tört elő belőle; bennem jelképpé emelkedett az ő személyisége. Szabó László nevét kiáltotta, s egyben annak a belügyi szellemnek is végét; amely nemcsak a televíziót, hanem egész életünket áthatotta. Szabó László neve találoan hangzott persze, hiszen a Kék Fényben évtizedeken át bírósági végzések előtt ítélezett milliók előtt, ha kellett, több variációban írta és mondta a történetet; kisstílusú cigány bűnesetek nyomán erkölcsi prédikációkat tartott, miközben milliós sikkasztásokról, az elvtársak súlyos bűncselekményeiről említést sem tett. Szabó László és kék fényes brigádja a teljhatalom fensőbbiségével, a gumibot-csinálta „szocialista” törvénykezés éber felügyelőjeként tízezreket szoktatott meghunyászkodásra és gyanakvásra.

Méltatlan gondolatcikázások történelmi pillanatban! — riadtam magamban, miközben ernyedni engedtem felfeszülő nyakamat és körbepillantottam: egyik oldalról fiam, másikon csuklótáskás úr, ... ha tudná, hogy két hónap múltán őt, mint a magatartás-vizsgáló és -ellenőrző intézet munkatársát egzisztenciálisan is mennyire érinti ez a nap, talán az ideiglenes államfő szavaira, mondandójának szellemére jobban figyel. De most ne törődjünk vele. Mert milyen szép, a pillanathoz méltó találkozás: egyik kedves barátom buk-

kan elem. Lám, sorsszerű véletlenség: sok tízezer ember között is találkozunk kell a közös küzdelmeinket és reményeinket kifejező történelmi napon! A remegő-fáradt ölelkezés már sejteti velem: hosszú időn át nem láthatom. Küzdelmében magára hagyom? Betegségemben magamra hagy?

Mindkét kérdés a tehetetlenség érzésében fogant; mert estére már bizonyosság: kórház és legjobb remények szerint is hosszú tápáskodás következik.

Nemcsak a betegség, nemcsak az amúgy is Magdó nélküli félszárnyú család árvasága nyugtalanít, de szorongat a kórház működése is. Mert elégedetlen és tüntető ápolónők, osztályokat beszüntető vezetők nyilatkoznak a tévében és újságokban. Az anarchia és fenyegetettség réme telepszik rám. De aztán orvosok mindennapjait, munkáját, a magatehetetlen beteg sokadik és felesleges kérdéseire is türelemmel válaszoló, tizenkét órázó-éjszakázó nővérkék folytonos gondoskodását figyelve, egyre inkább megnyugszom. S egyben mélyül bennem a kérdés: a minden nehézség közepette is rendtartó állapotról, mi, egészségesek miért nem értesülhetünk? A köz hisztériáját, nyugtalanságát kiváltó pillanatoktól és személyektől hangos az ország. Miért csak a transzparenssal felvonuló ápolónő érdekes a tudósítónak? A munkaidején túl fáradtan, álmosan, órával tovább a nővérszobában maradó hűséges feladatvállaló miért nem lehet téma amúgy is zaklatott mindennapjainkban?

A változó idő a kórházban szórólapokon hírelt magát: istentiszteletek időpontjáról tudósítja a betegeket. Noha megnyugvást a nővérke biztató szava inkább jelent, s az, hogy szobatársamat sokadjára nyugtatom meg — áltatom? —, tisztul arcának színe; s ő megköszöni. Megköszön mindent, már nevét se tudja majd mondani néhány nap múlva, de mindenért elnézést kér és hála. Ūristen! — tünődöm el, micsoda mélységes tisztesség, ősi alázat, a másik ember iránti becsülés gomolyog benne az elmúlás határán imbolyogva is, hogy szinte tudatalattijából szivárog elő a hála érzése. Körülötte képes folyóiratok, de éppen csak ernyedten átlapozza. Televíziót hoztak barátai, de az ágya alatt porosodik. Érdeklődése már kialudt. Fél nyolckor kicsoszogok a társalgóba: néznem a híradót, főként asszonyok ülnek s a kettes csatorna éppen időszerű filmjét figyelik. A második kiadásnál gyakran egyedül maradok a csarnokban; ők búcsút mondanak a napnak, közügyekkel nem foglalkoznak. S ha mégis: láthatóan az időt mulatják.

Legyint új szobatársam is, amikor hordozható kis tévéjén másnap megnézzük a tévéhíradót, és utána életéről beszél. Tárnyilagos hűvösséggel mesélni kezd motorcsónak-versenyeiről, s ekkor váratlanul sorsomat is érintő adatokat sorol. A lapkiadó volt igazgatójának fia becslése szerint tizenkétmillió forint értékben cserélgette márkás vízi járgányait; aztán a sportkör patrónusának üzleti trükkjeit említi, hogy a gazdag belvárosi szűcs is márkás hajót kapott, állami vállalati sportkörünk pénzéből persze, ő aztán drága bundával viszonzta ezt a szakosztályvezető feleségének. S a lehangoló: hogy közösen legyintünk; őbenne már a jóféle versenyzői irigység se lázad fel, hogy ellenfele hogyan jut hajóhoz. És beletörődően hallgatom én is; noha sok százunk megalázó megélhetési helyzetének folyamánaképp törvényesen is zavartalanul bonyolódtak a Párizsig és Rómáig hálózó üzelmek. Szívtáji panaszokkal érkezett motorcsónakos társam a nyugtatóktól hamar álomba szenderül. Olykor nézem az ő készülékét, aztán elkattintom. Egyik oldalról az ő hortyogása, másik felől a pre-kómában motyogó fiatalember haláltusája oly messzire távolítja a nyüzsgő, tajtékozó mindennapokat.

(Csavargatom a rádió gombját; kerekasztal, aztán hírek, amott Münchenből hazai összeállítás; újabb tekergetések; s vitamúsorok és monológok áradnak az éterben. Éjfél elmúlt, már-már álomba szenderülök, de hirtelen felriadok: májcirózisos betegársam szinte öntudatlanul kapar, pohara után. Felkelek, éjjeliszekrényéhez csoszogok, és megítatom. Köszönetet dadog, s újra kábulatba zuhan; s nekem már nem jön álom a szememre.)

Valami különös kavargás indul meg bennem. Pártok, szóvivők érvei, csatái, hangfoszlányok és adatok, handabandázások, okos érvek és sanda csúsztatások gomolyognak. A személyes lét végső vívódásának termében különös hallgatni a csatazajokat, s a meg-megújuló bombasztikus közleményeket. Egyik pedig így hangzik: a nemzet sorsa múlik a választásokon!

Előbb csak általánosságban hallom a köztársasági elnök megválasztása elleni tiltakozásokat; úgy emlékeztem, a fiatal demokraták kongresszusukon Rác Sándort éltették; Für Lajos a Demokrata Fórum nevében járja az országot, de aztán kibukik a játék tétje: Pozsgay Imre nevét előbb a Szabad Európa Rádióban hallom (XI. 15.), amikor Mécs Imre azt állítja: „nem vitás, Pozsgay nagy fölényrel nyerné a választásokat”. Majd aztán a nyíregyházi gyűlésről szóló hazai tudósításokban (XI. 20.) nyílttá válik: a hecckampány ellene indult, a nemzetmentő maszkarál máris alibi a demokrácia most kezdődő parádéjában. Kommunista teljhatalmat gyakorolhatna! — egyre hangosodnak az érvek. S hogy Szűrös Mátyás is az egykori MSZMP-t reprezentálja, az elhanyagolható „aggodalom”. Pozsgay Imrét kell legyalulni, hiszen egy későbbi Tamás Gáspár Miklós-nyilatkozat majd százalékban is kifejezi: „50—60 százalékos népszerűséget élvez, miközben a pártjának 10 százalék körül van az esélye” (Első Kézből, XII. 16.). Ezt a negyven—ötven százaléknyi többletet meg kell tehát semmisíteni. Felemelő és népmentő program. A társadalom, a nemzet színe előtt végzett szívós, kockázatokat vállaló reformpolitika, amit Pozsgay képvisel; s a nagyvilág becsülését élvezzi; őt és azt kell most kétségessé tenni.

S elkezdődik a szabatos demokraták csúrdöngölője. Kart karba öltve rádiósok, televíziósok, nemzetmentő fiskálisok egymásra licitálva csujogatnak.

Tölgyessy Péter észre se veszi, hogy a Fórumnak önálló jelöltje van, ő a Lakitelket felvállaló Pozsgayn gúnyolódik Csengeyvel vitázva. Hogy a jogi ügyekben parádésan eligazodó Tölgyessy Péternek botlik történelmi érzékenysége, azt észrevettük a kerekasztal-tárgyalások (szeptember 18.) estjén, amikor a Napzártában magyar jogtörténetbeli zavaraira Antall József figyelmeztette. Most Lakitelekkel kapcsolatban nemcsak történelmi éretlenséget, hanem empatikus érzékenységet se mutat. Mert 1987 szeptemberében Lakitelken a nyilvánosság kiküzdése volt a tét. Nem emlékszem, hogy Tölgyessy Péter ott lett volna, de a jelenlevők egyike-másika is rosszízű viták irányába lendítette volna az együttlétet. Elkezdődött a számonkérés és célozgatás: kit hívnak meg, kit nem? A vendéglátó jog körüli sanda hangulatkeltésre Fekete Gyula okosan válaszolt: ő se sértődött meg azért, mert a Beszélő összejövetelére nem invitálták. Konrád György és Kósa Ferenc bölcsessége és súlya megnyugtató hangoltsággal továbbblendítette a tanácskozási menetét. Tűnődhetünk a Lakitelket követő hónapokon, amikor Pozsgay Imre sorsát, vagyis az ellenzék jövőjét feszült figyelemmel követtük, de hát ehhez többeknek Cavinton-kúrát

már késő ajánlani, mi pedig a választás hetére figyeljünk. Arra például, hogy hétfőre (XI. 20.) rádiós beszélgetést hirdettek Pozsgay Imrével. Előző hét végén telefonszámokat közöltek, a hallgató kérdéseket tehet fel. Elkövetkezik az adás, Wiesinger István a kérdezőbiztos. Az érdeklődők megalázása: a riporter újra és újra a magáét kérdezi. S ha mégis idéz? A fél tucatnál alig több hallgatói véleményből az egyik így hangzik: „Őn csúfosan meg fog bukni.” Pártos műsorvezető, az biztos. Pozsgay Imre felemelően szép metaforával beszél soráról. Azt mondja, Luther Márton is katolikus volt, mielőtt kiszegte a reformáció pontjait.

Tölgyessy Péter Pozsgay-ügyben továbbra se nyugszik, noha, vélhetően, nem hallotta a műsort, mert ezt nyilatkozza a Kis Újságban: „Elképzelni se tudom például, miként adhatott Pozsgay Imre többórás exkluzív rádióinterjút napokkal a szavazás előtt” (november 30.). Pozsgay Imre azzal kezdte: választási kérdésekről nem beszél. Tölgyessy Péter felháborodása már itt árulkodik tájékoztatanságáról, de még arra se figyelt, hogy *egy* órán át tartott a műsor. Fontos, hogy hangulatot keltsen.

De elkezdődött az intézményes háborgás is. A Politikai Adások Főszerkesztősége felháborodottan tudatta a világgal: az esélyegyenlőség megsértésének tekinti a Pozsgay-interjút.

Különös önérzet, tünődöm éjszakai magányomban. Amikor az 1988. június 27-ei tüntetést követő órákban, napokban a rádió óránként tízezrekkel mérve, hamisítva ismertette a résztvevők számát, tehát hazudott az Erdély-tüntetésről, az nem keltett szakmai felháborodást. Hogy az első lakiteleki találkozást hírzárlat vette körül, az se indította meg szakmai becsületüket. De hát nem hallottam őket szerepelni 1988 májusában a Jurta Színházban sem, egy héttel az országos pártértekezlet előtt. Némelyikük feltűnt, hogy vigye a hírt kollégáinak az ország sorsát érintő feszült szakmai konferenciáról. Akkor ugyan miért nem volt annyi önbecsük, hogy petícióval éljenek? Az esélyegyenlőség jegyében, épp a nyilvánosság kiküzdése érdekében vajon miért nem tiltakoztak? Mai önérzeteseink java akkor elkötelezett figyelemmel a pártértekezletre sandított, majd az eldönti, merről fúj a szél, s aztán majd lehet forogni.

Nem olvashatom a neveket, kik is háborognak annyira az esélyegyenlőség jegyében. Netán azok az urak, akiknek Moszkvából napi édelgő hazugságait hallgattuk az Esti Krónikában, aztán New Yorkból elvű ironizálással kommentálták az imperializmus éppen időszerű eseményeit, s akik most oly harcosan a nép nevében a miniszterelnököt leckéztetik? Esélyegyenlőség? Illyés Gyula képére utalva: szélkakaskodás ez. Stílszerű volna csendesebben és arányérzékkel ágálni a demokrácia jegyében. A közszereplés egyik szempontja a formátum. Hátha Pozsgay Imre, az ember és politikus jobban érdeklí a közvéleményt, mint például Tölgyessy Péter szereplése. S azt éppen a politikai adások szerkesztői ne tudnák, hogy az állam, a nemzet ügyeit intéző politikus természetesen többet szerepel? Balgaság egyenlősdit kiabálni. Ebben az aránytévészítő közéleti zsbongásban akad olyan kikiáltó is, akinek pubertáskort idéző nagyhangúságánál csak kritikátlan publicitása nagyobb. A lehallgatások kora után ő sztetoszkóppal fülelő felcserpolitikusnak képeli magát, és Németh Miklóst betegségében rágalmazza. (Mai Nap 1990. I. 21.) S észre sem veszi, milyen mosolyogtató, amikor Baló György a Napzártában figyelmezteti, mégis csak mást is kéne mondani, minthogy már a kormány távozását harmadjára hangoztatja. S eltűnődhetünk, miféle politikus lehet ebből az ifjúból, akinek

például fogalma sincs arról, hogy mit jelentett Németh Miklós strasbourgi fel-szólalása. Ezt állítja: „a hír az, ha a kormányfő elutazik tíz mondatra Stras-bourgba, és nem az, ha az ellenzék egyik vezéralakja az USA-ban tárgyal”. Aki ilyet mond, a kommunikáció alapfeladatait se ismeri; mert az ország sor-sát eldöntő eseményekről bárhol a világon a hírközlő szervek kitüntetett he-lyen számolnak be. Németh Miklós nemcsak húszperces angol nyelvű beszédet mondott, hanem a parlamenti képviselők kérdéseire is válaszolt. Nem hogy-léte érdekelte a strasbourgi politikusokat, hanem azok az elképzelések, tervek, változások, amelyek még ez esztendőben az Európa-parlamentbe segíthetik or-szágunkat. De most a népszavazás előtti hecckampánynál tartunk, ahol nem elnököt kellett választani, csak egy manipulatív kérdősorba illesztett elvi-gyakorlati kérdésről dönteni. Változott az idő, egy esztendeje, vagy akár a „népfelkelés” idején rangos újságírók még lihegtek, hogy Pozsgay Imre inter-jút adjon nekik, most forognak tovább, hergelik önmagukat, hogy a *percnek* megfeleljenek. S mi ez az izgatottság? A rossz lelkiismerettől ered, mert a PAF számos munkatársa túlságosan jól érezte magát a Kádár—Aczél-korszak-ban? És szeretné, ha ezt nem emlegetnék fel neki?

De hát ha oly kényes a rádió politikai műsorainak munkatársgárdája az esélyegyenlőségre, vajon mivel magyarázható, hogy a választást megelőző he-tekben a 168 óra csak MDF-afférről tudósított? A siófoki megfontolásokról és a gödöllői belvillongásokról épp a választást megelőző héten (november 18.) beszélgetett. S hogy a kiscgazdapárton belül milyen mély feszültségek lobban-tak? Amelyről például a Dátumban folyamatosan értesülhettünk? A különösen értelmezett esélyegyenlőség folytán Mester Ákos hangos folyóiratát éppen ez nem érdekelte. Amint a Ruttner-féle szociáldemokraták sem — így aztán a választásokra hergelt ország előtt oly idillinek mutatkozhatott a szövetséges négyparti tábor. Esemény országos visszhanggal csak az lehet, amit a rádió és a tévé azzá avat. Grósz Károly és Csengey Dénes disputája az lehetett volna; miért, hogy a Szabad Európában értesülhettünk róla (Várkonyi Balázs tudósított)?

A szavazáshoz közelítő napokban a parlament is ülésezett; november 24-én délután már munkához kezdett a tisztelt ház, amikor a kiöregedett bon-viván hatásos entrée-ját koreografálva feltűnt Aczél György. A tévé kamerája követte, előbb leült hátul, majd felállt, s tartott befelé, széles gesztusokkal, mosolyogva integetett. Hogy szavát se hallatta egyetlen kérdésben sem; hogy választópolgárait, a pécsi bányászokat se kereste meg és képviselte a feszült napokban, szeme se rebben ilyen vádakra. Éppen azért jelent meg a házban, mert füttyül ő a pécsiek felhívására, amelyet ásitó portréjának kíséretében a Mai Nap november 23-ai száma közölt.

Aczél György leül a helyére, tovább mosolyog és integet, s közben el-tűnődöm: illő volna már megszólalnia. De hát őt tényszerű kérdések is kon-cepációs perre emlékeztetik; leleményes fordulat tehát visszautasítani az Új Idő kérdéseit (1989. április). Másutt épp a lap illusztris munkatársa, Hernádi Gyula azt mondja (168 óra, október 3.): „Vannak különböző jobboldali ele-mek, akik azért szidják, mert zsidó.”

Hernádi Gyula folyóirata, az Új Idő kérdéseket intézett Aczél Györgyhez, de ő nem volt hajlandó válaszolni. Talán azt mégse tartja antiszemitizmusnak Hernádi Gyula, ha megjegyezzük, azért illő volna válaszolnia Aczél György-nek, minthogy a felelősség, erények és súlyos hibák az elmúlt évtizedek szel-

lemi életének irányítójaként hozzá köthetők. Egyébiránt: akik szidják, jobbára volt munkatársai. Akik nem antiszemiták, csak közvetlenül megélték, hogy megalázó döntéseket kellett hozniuk Aczél György telefonutasításaira. S akit sújtott? Hova ment volna segítségért? Felhívta „az Aczél”. S az ostoba bürokraták intézkedéseit — saját utasításait — a jóságos pártvezér leintette.

(Jobb oldalamon fekvő betegársam álmában is krárog. Sokat beszélgetünk; figyelmeztettem: ne dohányozzon, mert árt szoruló szívének is. Nem tudom, hogy kedves harákoló szomszédom zsidó-e vagy sem. S ha történetesen az volna, s én gyöngéjére emlékeztetem, antiszemita volnék? Nevetséges.)

Tűnődöm e sajátos okfejtésen: Gerő Ernő, Rákosi hibái se említettessenek, mert ez is antiszemizmus? Avagy honnan értesülhet valamilyen ügyben kritikai szándékkal megszólalni óhajtó írástudó: ki zsidó, ki nem? Vajon nem cselekedetek, tettek, emberi minőség alapján kell beszélni értékekről és gyöngeségekről? Különösen egy állam vezetőjéről, aki évtizedeken át egy személyben meghatározta szellemi életünket?

Gyanítom persze, hogy Hernádi Gyula a maga lelkiismeretét akarja inkább könnyíteni, s ezt dicséretként is mondom. Mert neki igazán illik Aczél Györgyöt védenie. Barátság okán Hernádi Gyula vissza is élt vele. Önkritikáját elvesztette, munkássága is megszenvedte ezt. Mert igazi írói teljesítmény végre most már az volna, hogy önmagával szembesüljön: a Szegénylegények főcímlistájára fel nem írható kiváló író hogyan jutott el a Knopp Andrással hisztérikusan fenyegetőző kecskeméti színházvezetőig?

Forgolódom a kórházi ágyon, s az éjszakában tűnődöm azon; miért ez a csönd Aczél György körül. Már mosolyogtató, hogy tollnokok és mikrofonnal felszerelt újságírók hada naponta foglalkozik Czinege Lajos lakástörténeteivel, és fel sem merül, hogy beszélni kéne arról az úrhatnamságról, ami például az Aczél György nevével jelzett kultúrpolitikát jellemezte. Avagy komolyan gondolja Vámos Tibor (Új Tükör, december 24.) Aczélról szólván, hogy „ő volt az utolsó utóvédharcos a magyar kultúrát, a magyarság európai fejlődését támadó különböző irányzatokkal szemben”?

Akárhogy is forogtom ezt az állítást; most, hogy Aczél György nincs a közéletben és például Konrád György regénye megjelenhet, Eörsi darabjait játsszák, ez európai fejlődésünk ellen utaló tény volna? Avagy: amikor a más népekét és a magyar folklórt felvállaló táncházmozgalmat Aczél György nacionalizmusnak minősítette, Bartók és Kodály hazájában, európai fejlődésünk érdekében tette? Szaporítsuk a példátartat? Szóljunk a szellemi felügyelő műgyűjtői ambícióiról?

Hogy közügyiségét kéziratgyűjtő, antikváriusi mivoltával milyen leleményesen elegyítette Aczél György, azt két meghökkentő történet világította meg előttem. Rendkívüli adománya életemnek, hogy napokon át A. Wajdát kísértem, amikor az Ígélet földje című filmjének bemutatója alkalmából hazánkba látogatott. Már búcsúzni készültünk a ferihegyi VIP-váróban, amikor egy fullajtár érkezett a Minisztertanácsból, s a tolmáccsal bizalmasan félrevonva Wajdát, megkérte: írna néhány sort Aczél Györgynek, megköszönve a vendéglátást. Minthogy vendéglátónak Wajda a MOKÉP-et tudta, hamarost kipattant: „Aczél elvtárs gyűjti a kéziratot.” Wajda leült az asztalka mellé,

s megírta a köszönőlevelet. Aczél György tollnok-tábornoka, Rényi Péter a Népszabadságban ugyanekkor antiszemitizmussal vádolta Wajdát. Ha ez így igaz, akkor Aczél Györgynek emberi és politikusi tiltakozását kellett volna hallatnia, s nem köszönősorokat kunyeráltatnia.

Az Álomkommandónak, Sütő András művének színpadra jutását segítő, egy érdekelt színházi ember azt javasolta: a dráma kéziratát juttatnánk el Aczél Györgynek, s majd ez a gesztus megnyeri abban, hogy támogassa a darab színpadra jutását. Emlékezetem képernyőjén feltűnik és mosolyog Aczél György, én pedig a hűvös éjszakában évek múltán is tűnődöm: hát nem a művek rangja, nem a tegnapi és mai fasizmus veszélyének a gondolata a döntő érv az Álomkommandó színpadra juttatása érdekében, hanem hogy Aczél György kegyét keressük? Most kezd csak derengeni bennem, miért is nem kaphattam kézhez az Advent a Hargitán eredeti példányát, amikor a Nemzetitől kértem még a premier előtt, hogy pontosan korrigáljam a Tiszatáj levonatát.

S valóban „utóvédharcos” volt Aczél György? Talán mégsem kéne oly eltelten emlegetni, hogy a „baráti országok” között nálunk működött leginkább nyitott kultúrpolitika. Vajon igaz ez, amikor például a hatvanas évek második felében Romániában még a magyar együttesek is Ionescót és Genet-t játszottak, ami nálunk elképzelhetetlen volt? Avagy: Lengyelországban Mrożek, Rozewicz nagy színházak ünnepelt szerzője, mikor nálunk Mészöly Ablakmosóját néhány előadás után leparancsolják a színpadról, Illyést éveken át hitegetik a Kegyenc bemutatójával, mígnem Párizsban tartják meg az ősbemutatót. Az említett tények pedig nem magyarázhatók a szovjet csapatok jelenlétével. Amint az sem, hogy, miközben Grotowski, Kántor és mások nevével a lengyel színházi élet változatos irányzatai élhettek, addig az amatőr Halász Péternek és együttesének el kell hagynia az országot; Bucz Hunor és társulata több mint egy évtizeden át belügyesek folytonos zaklatása közepette kénytelen dolgozni. Retorziós technika? Ugyan miért voltak gyanúsak ezek a fiatalok? Azért, mert Halász Péter és kitűnő társulata már 1970-ben szenvedélyes előadásban kiáltotta: „Mindenki csak ül meg áll és nem csinál semmit?” Azért, mert a Csongor és Tündéről Bucz Hunorék mást gondoltak, mint Aczél György avított klasszikus színházi emberei?

Miért hát ez a feltűnő tapintatosság Aczél György körül? Mert a sajtó hangadó hadserege az ő köpenye alól bújt ki? Belátásra és önkritikára képtelenek, lapítanak hát. Vagy mint — Illyés Gyula képét kölcsönvéve — a romos házon a szélkakasok egyre dühödtebben forognak. Osztályharc és a nyugati fellazítás helyett most sokszor fantom-ellenségekkel is hadakozva, lejárta embereket, csakhogy lényegi kérdések elemző módon ne kerüljenek szóba. Egyébként nem kellene nyilvánosan is bocsánatot kérnie például E. Fehér Pálnak, aki Konrád Györgytől Václav Havelig, Illyés Gyuláig és Bibó Istvánig az elmúlt évtizedekben megfellebbezhetetlenül megbántotta a felelősen gondolkodókat? Naponként, hetenként, havonként a Népszabadságban, a Kritikában, az Élet és Irodalomban nem E. Fehér Pál szentesítette az Aczél György sugallta kollektív büntudatot és félelembé szorító állapotot, amely például az erdélyi magyarság ügyének emlegetését is nacionalizmusnak minősítette? S az 1988. június 27-i tüntetés fegyvelmezett, emelkedett mivolta évtizedekre visszamenően is vajon nem cáfolta-e meg Aczél—Rényi—E. Fehér rágalmaikat? Nem illett volna ezt nyilvánosan is beismerniük? A „retorziós technika” csődjét. Egy bocsánatot hallatni Illyésnek, a szamizdatosoknak, Csoóri-

nak és mindenkinek, akik megalázott állampolgárként — mert ez az állam nem védte embereinek méltóságát — vitték a csomagot, újságot és hírt, lelket tartva embertársainkban — a fasizmus tombolása közepette is.

A román forradalom első perceiben a tévé kommentátora éppúgy, mint a Scinteia főszerkesztője bocsánatot kért. Hallottunk-e akár egyetlen, öntisztulásra indító, vezeklő gondolatot is E. Fehér Páltól, Rényi Pétertől, Knopp Andrásról, akik az elmúlt tíz évben annyit ártottak szellemi életünknek?

Gyurkó László most Erdélybe szalad Király Károllyal, Sütő Andrással beszélgetni. Vagyis: hitelesíteni magát; ha már Kádár-könyvében szava se volt arról, hogy a nemzeti szempontok helyett az első titkár mindig is a párt érdekeit tartotta fontosabbnak, s egy életre elfelejtette, hogy 1946-ban még újpesti választóinak a határokon túli magyarság érdekeinek érvényesítéséről szónokolt...

Hasznosabb, s főképp tanulságosabb volna, ha Marosvásárhely helyett Gyurkó László Kecskemétre megy, és végre őszintén beszélt volna Havas Henriknek súlyos, a KNEB-vizsgálat által feltárt visszaéléseiről (Első Kézből, 1989. december 23.). Gyurkó László nem röstelli mártírnak beállítani magát, s panasolja, hogy „leváltották”. A kérdező emlékeztethetné őt: színházi életünk páratlan munkaügyi megoldásaként, szánalmas és siratnivalóan alacsony szintű előadásokkal másodállásban tevékenykedő igazgatóként igyekezett Európába terelgetni Kecskemét közönségét. Hogy közben zavaros ügyekbe bonyolódott? Csekélység.

(Baj történt; WC-re kívánszorgó betegtársam dolgavégezetlen csoszogott ágya felé, biztosítéka menet közben oldódott ki, s a derengő homályban a vizeletcsík sejteti a kövezeten a visszavonulás útvonalát. A nővérke ígéri, nem sokára jön és eltakarítja. Ha megkésve is, de sikerült könnyíteni, így talán nincs szükség katéterezésre. S miért, hogy a hétköznapiokban és magunkban az Időt még katéterezni se vagyunk hajlandóak? Bennünk reked, s tisztulás helyett toxikus anyagok termelődnek.)

Forog a szélkakas... És egyre jobban csikorog. Milyen negédes üzenet, amikor a választási rádióműsor éjszakáján a Szabad Európa Rádió munkatársával, Kasza Lászlóval beszélgetve Rapcsányi László megjegyzi, főnöke, Agárdi Péter az üvegablakon túlról kézszerítással küldi üdvözetét. Miért tartozik a közvéleményre ez az édelgő postási buzgólkodás? Vajon nem csöndben s négy szemközt illene Agárdi Péternek barátságáról biztosítani Kasza Lászlót, s elbeszélgetni mindazon pártközpontbeli — talán kénytelenségből is felvállalt — intézkedésekről, megnyilatkozásokról, amelyeket — egyebek mellett — a Szabad Európa iránt is annyiszor tapasztalhattunk? S amelyekről még 1986 végén is szónokolt az írószövetség viharos közgyűlésén?

S ha már tűnt idők pártközpontjában is időztünk, szinte derűre hangol Sáfrán István tündöklése is. A Népszabadság elméleti rovatának és a pártközpont agitációs és propagandaosztályának egykori munkatársa is az Új Idő szelével vitorlázik: az aluljáróban Tőkés Lászlóról készített broszúráját hírelik. Minden eladó — most éppen Erdély ügyében folyik a végkiárusítás...

Közügyi ízlés és arányérzék hibbanása ez. Amint Bereczky Gyula közszereplése is (november 27.). A szakma mély megvetése közepette, a pártközpont retorziókkal operáló hivatalnokaként került a televízió elnöki székébe,

de szava nincs arról sem, hogy súlyos anyagi visszaélések felderítésére indult vizsgálat, ami sokakat érint. Elhomályosuló tekintettel búcsúzik egy nagyszé-
rűen összeforrott kollektívától és a közönségtől; s mindennek oka a felügyelő-
bizottság. Amely ugyan semmit se tett, csupán folyamatosan meghallgatta a
szakembereket, de íme, itt az újabb hecc, a felügyelőbizottság. Lehet tiltakozni
és mártíromkodni. Ha a bizottság igazán szigorú, kifizeteti Bereczkyvel az
általa igénybe vett műsoridőt. Nemcsak azért, mert ha tévéhez röptetésekor
nem volt mondandója, akkor most is távozzon csöndben, de hogy még valót-
lanságokat villáz össze és elhallgat fontos tényeket — ez többszörös vezetői
fegyelemsértés. Még arra se figyelt Bereczky Gyula, hogy előző este a Hétben
Bihari Mihály pontosan körvonalazta a felügyelőbizottság munkáját.

De forog a szélkakas; tiltakozott a MŰOSZ is. Több helyütt elhallgatják,
mások késve közölték, hogy az írószövetség egyetért a felügyelőbizottsággal.
De hát ez az esélyegyenlőség már zavarja a nagyhangú hopp- és heccmestere-
ket. Hogy a november elején kipattanó tévépanamaügyben, érdekes, nem mu-
tatkozik buzgóság és tisztítási igény! Sőt, a november eleji Magyar Hírlap-
ban és Reformban felbukkanó jelek is egyre inkább apadnak. S a külső szem-
lélő már csak találgathat: hol a piros? Mert a belső ellenőrzés vezetője azt
mondja: ez csak a jéghegy csúcsa.

Milyen különös, a MŰOSZ sem tavasszal, a Kapu első akciója idején, sem
az újabb hullám idején nem sietteti a nyilvánosság elé vitetni a súlyos anyagi
visszaélés tényeit. Lapít a szervezet vezetősége, tán túl sokan szerepelnek az
utalási listákon, látványosabb tehát a felügyelőbizottsággal heccelni a közvéle-
ményt. S az sem tartozik a szakmai feladatok közé például, hogy a MŰOSZ a
kiejtés szépségére figyelmeztesse a televíziót. Riporter és külpolitikai kommen-
tátor raccsol és selypít, mintha a televíziós szakértelemhez a hibás beszéd, a
rossz kiejtés munkaköri előírás volna.

Súlyos pénzügyi hiányosságokat sejtet a sajtó, fontos tervek anyagi szű-
kösség okán nem valósulnak meg, de egy ironikusra hangolt tárgyyszerű tudó-
sítás arról számol be, hogy Szinetár Miklós fia önfeledt fürdőzői-alkotói lég-
körben dolgozik egy még be sem fejezett forgatókönyv hitbizományával. Re-
méli, újabb milliókat kap, és tavasszal tovább forgathat. (Képes Hét, nov. 4.)
Mondhatom: családi alkotó légkör uralkodik a televízióban. Most már csak
azon tűnődöm, hogy Szinetár Miklósnak miért kellett volna találkoznia a
„Pálffy-társulattal”? (Mai Nap, január 16.) Miért ez a nyegle hangvétel? Ez a
társulat olyan nagynevű személyekből áll, mint Vitray Tamás, Chrudinák Ala-
jos. Miféle csúsztatás ez? Amíg Szinetár Miklós számított mindenhatónak, ad-
dig elnökség működött, s most, hogy távoznia kell, „társulat” ügködik.

De Szinetár Miklós sorsa most érdektelen.

Síppal, dobbal, nádi hegedűvel Aczél Endre távozása a nemzeti ügy.

(Odakinn pirkad: az éjszakás nővérke bejön, feltörli a vizeletcsíkot, majd
a beteget a fürdőszobába támogatja, és a zuhany alatt mosdatni kezdi. Ne-
künk pedig lázmérőzés következik.)

Csurka Istvánnak nem kellett volna riadót fújnia, mert nyolc óra tájt
nemcsak egészségesek vannak talpon az országban, de a kórházban a betegek
is ébren várják a vizitet és a konzíliumot. Terápia fölötti tűnődésben higgad-
tan számba véve a nyugtalanító jeleket, már elmondhatjuk: Aczél Endre le-

váltását rosszul intézték. A romániai események közvetítése után kellett volna sürgősen eltávolítani. Készületlen volt és tájékozatlan, épp ezért alkalmatlan a további vezetésre. A tévéhíradó egyik munkatársa elmondta: négy évvel ezelőtt, amikor Sütő András Egy lócsiszár virágvasárnapjának Madách színházi premierjéről tudósítani akart, Aczél Endre nem engedte, mondván: Sütő nem drámaíró. Belterjes információ talán, de azért jelzi: Aczél Endre magánügyi elfoglaltságát és hozzá nem értését közügyi-hatalmi erővel gyakorolta.

De figyeljük csak alaposabban Aczél Endre „erdélyi”, romániai működését a drámai napokban! Aczél Endrének például fogalma sincs arról, ki is Domokos Géza. Mert akkor talán említette volna azt az íróságánál jelentősebb tényt, hogy bámulatra méltó szívóssággal tartotta életben a magyar, német, jiddis és más nemzetiségek munkáit közreadó Kriterion kiadót. Aczél Endre a kolozsvári és a nagyváradi püspökök személyét is összekeverte, s ha Szalontát helyesbítette is, azt már nem vette észre, hogy Mazilut tábornoknak nevezte ki. Beszélt, beszélt, készületlenül és tájékozatlanul. A mindent jól ismerő Vári Attilát igyekezett fordítói minőségbe kényszeríteni, hogy magát tarthassa az események középpontjában. Korábbi főszerkesztői gyakorlatában is láttuk ezt. Amikor például néhány héttel korábban, a cseh eseményekkel kapcsolatban tűnt elő a Hét műsorában. Sándor István észre se vette, hogy műsorvezetői minőségében lefokozza főszerkesztője: mintha ő nem tudta volna elmondani a prágai események tanulságait. Megfigyelhető volt: Aczél Endre számos politikai kérdésben késve szólt, de akkor feltűnő hangzatossággal. Múlt év tavaszán, mikor még Václav Havel börtönben ült, Aczél Endre nem mutatott ily közügyi éberséget.

De a romániai napoknál tartunk, amelyeknek közvetítése valamiféle hősi tettnek minősült Aczél Endre siratóinak táborában. Vajon az orvosok, taxisok, a pártok névtelen szolgálatosai, vagy az egész ország virrasztása kevesebb lett volna Aczél Endre stúdiószerelésénél? Nevetséges aránytévésztés. Mindenki tette a dolgát. Több odaadással és szakértelemmel, mint Aczél Endre. Elgondolkodtató, hogy amikor a legnehezebb órákban is működtek a telefonok, Aczél Endre miért nem volt kíváncsi személyesen is, mi zajlik Sepsiszentgyörgyön, Marosvásárhelyen. Neves személyiségek számolhattak volna be, de ő csak fellengzősen produkálta magát, olyan szellemben, ahogyan az idézett Ilylyés-vers szól a szerkesztőről.

Az, hogy Iliescut „Moldávia” volt első titkáráként mutatta be Aczél Endre rendkívüli közvetítése, s hogy egy másik Petre Románt ismertettek meg a nézővel, ezek a tények indulatok nélkül is komoly szakmai bizonytalanságról árulkodnak. Amikor pedig a közvetítés végén Aczél Endre erdélyi rokonságára célzott, ámulva hallgattam személyes megindultságát. Nem irigységből, mint-hogy nem hivatkozhatok hasonló kötődésekre, hanem azért, mert Aczél Endre korábbi ténykedésében nem tűnt elő, hogy közügyi s egyben személyes érdekkeltséggel képviselné az erdélyi magyarság ügyét. Vajon miért nem volt szava akkor, amikor Grósz Károly oly eredménytelenül, és mégis pöffeteg magabiztossággal tért vissza Aradról? Aczél Endre, aki annyi interjú készített Grósz Károllyal, Grósz Károly sületlen, az egész népet rágalmazó kijelentéseit nem kérte számon. Vajon miért nem említette egyszer is az egykori főtitkárnak: nem kéne stílust és szemléletet váltani? Aczél Endre akkor hallgatott, roko-naival se törődve. De amikor Grósz Károly gyöngülése nyilvánvalóvá lett,

akkor mindjárt modortalanul viselkedett; nemcsak kérdezőként, főszerkesztőként is. Ama 1989. június 5-i interjúra gondolok, amikor Aczél Endre köszönetre se méltatta a nézőt és partnerét se, s még beszélt Grósz Károly, amikor elvették a hangot, és szó nélkül befejezte az interjút. Nem sorolom tovább Aczél Endre szakmai hibáit, de a magamagával kapcsolatos aránytévesztésre utalnunk kell.

Ami az ő szereplésében szindrómaértékű: töményen mutatja és kifejezi azt a könnyed pálfordulást, ami nem csak a televíziózást, de hírközlésünk arculatát is jellemzi. Amíg a hatalommal szemben kellett küzdeni a kisebbségben élő magyarok sorsáért, az nacionalizmusnak számított; most hozzáértés nélkül az előbbi tiltók, becsmérők Erdély jegyében önmagukat akarják igazolni. Az idők szelében gyorsan pörögtek ugyan, de készületlenül. Mert mégiscsak különös, hogy az az Oltványi Ottó, aki évtizede bukaresti MTI-tudósítóként fontos, gyakran szomorú erdélyi eseményekről hallgatott, nem tartotta fontosnak, hogy jelen legyen kolozsvári, marosvásárhelyi eseményeken, szava sem volt Tőkés Lászlóról még a legnehezebb órákban sem; most a bukaresti forradalomról oly gyorsan könyvet írt. S azt a Sütő Andrást kérte meg előszó írására, akinek — amíg nem lehetett — premierjén se jelent meg, majd elnémított helyzetéről se volt mondandója. Aztán: dicséretes, hogy a Stúdió és Szegvári Katalin gálakoncertet szervezett, de vajon evvel elintézheti-e a lelkiismeretét azért a közömbösségért, amit évtizeden át az erdélyi és általában a kisebbségi kultúra iránt tanúsított? Esemény és komor tanulságokra okot adó hír pedig épp elég érkezett. Megkésettségben a tájékozatlanság árulkodó persze. Mert a gálaesten azt a Sinka Károlyt ünnepelték, akit súlyos felelősség terhel a temesvári színház erkölcsi és szakmai lezüllesztéséért, s akinek a tisztuló időben, egy kis önismerettel is, önként távoznia kellene az intézmény éléről.

Aczél Endrét menesztették, de még neki állt feljebb. Joggal írja Cs. Nagy Ibolya a Magyar Fórumban: Pozsgay Imre felelősségét csattogják a szélkakasok, s ebben a nagy érzékenységben senkinek szava sincs ahhoz, hogy Aczél Endre Berecz János, Bereczky Gyula pártfogoltjaként — Sugár András menesztésével — került vezetőnek. Ebben a különös kampányban Aczél Endre a miniszterelnök vizsgálatát követeli.

Nemcsak Aczél Endréről van szó persze, hanem alkalom ez arra is, hogy Pozsgay Imrét is tovább harapdálhatják közszolgálatos fizetéssel a „magán-szorgalmú” kutyák. Csúsztatni kell persze, hogy a koncepció működjön: mert arról szó esik, hogy Aczél Endrét nem Pozsgay Imre, hanem az új elnökség, neves személyiségek egyhangúlag váltották le és nevezték ki Pálffy G. Istvánt. Egyhangúlag, mondom, s tűnődöm: ha Aczél Endre működése oly hibátlan és feddhetetlen volna, mint kívülről harsogják, legalább egy belső, tévés vezető mégiscsak Aczél Endre mellett szavazott volna. A szakmai testület lám, megszületett, döntöttek, de a nagy kívülről demokratáknak ez nem tetszik. Sándor István és Elek János önként távozott, indokolatlan tehát mártírként siratni őket. Aczél Endre társaságához annyira mégse ragaszkodik a szakma, mert a sztrájkot nem sikerült megszervezni. Elmentek, és semmi se történt, a híradó nélkülük is zavartalanul működik. Talán mégsem voltak olyan nélkülözhetetlenek, ahogy azt képzelték magukról.

Aczél Endre siratásának ürügyén persze Pozsgay Imre ellen úgy működhet összehangolt támadás, ha Pálffy G. Istvánt, az utódot vértolulások, a sajtó és tévé területén tájékozatlan figurák akarják megsemmisíteni. Mint például

Bencsik András az Esti Hírlapban (1990. január 10.) „Külsősnek” kicsinyíti azt a Pálffy G. Istvánt, aki több mint egy évtizeden át a híradó munkatársaként a szakma egyik legkiválóbb személyisége lett. Amikor a Magyar Ifjúságnál dolgozott, akkor is folyamatosan jelen volt. Készített interjúkat, portréfilmeket a hazai tudományos, szellemi élet legkiválóbbjaival, emberi és riporteri otthoniassággal tudósított a szlovéniai magyarság dolgairól éppúgy, mint Kárpátaljáról. S az már igazán egy magára adó MŰOSZ etikai bizottságra tartozó kijelentés, hogy „ő vezette végképp gödörbe” „a Magyar Ifjúságot”. Az Esti Hírlap nagyhangú tollnoka bizonyára nem élne tény- és képzavarban, ha az egykori Magyar Ifjúság kulturális, művelődési anyagait ismerné. Pálffy G. István esztendőkön át küzdött olyan kérdésekben, amelyekről még nem volt sikk aluljáróban terjesztett férckönyveket gyártani. Sütő András legtöbbit épp a Magyar Ifjúságban publikált; az oktatás reformjáról, a népművészet helyzetéről szóló írások is egy megújulni akaró társadalmi gondolkodást képviseltek Pálffy G. István látókörében. Amint az is, hogy a gorbacsovi változások szellemi jeleiről időben és következetesen tudósított a Pálffy G. István által is irányított lap. S tán az is jelez valamit, hogy rendszeresen itt publikált Tabajdi Csaba; Pálffy G. István közölte Szűrös Mátyásnak azt a New York-i beszédét, amit épp Bencsik András előző lapja, a Népszabadság nem vállalt. Rényi Péter és E. Fehér Pál tanítványához illő vád az, amit Bencsik András a lap tönkretételéről állít. Erről annyit: a gazdasági részét illetően; a lap vezetőinek minden tiltakozása ellenére a nyereséges fekete-fehér lapot párt-határozatra színesítették. Tették ezt azért, hogy a Zrínyi Nyomda anyagi gondjain ezzel a tranzakcióval segítsenek. De hát most sem a tényekről van szó, hanem a sanda megsemmisítő szándékról. Igaz, hogy Pálffy G. István úgy távozott a nemzetiségi kollégiumból, hogy Pozsgay Imre utólag értesült róla, de a prekoncepció imígyen szólt: Pálffy Pozsgay Imre belső köréhez tartozik. Aztán mások sokallják, hogy egymás utáni gyors váltások következtek Pálffy G. István életében. Felvetette ezt Havas Henrik is a Mai Nap tévéinterjújában. Különös, hogy épp az a Havas Henrik említi ezt, aki rádióbeli ténykedése mellett a Sport Plusz főmunkatársa, az Első Kézből című hetilap főszerkesztője, a Nap-tévé műsorvezetője, az MLSZ elnökének „független tanácsadója”. Mi lesz március után? — kérdezi Havas Henrik Pálffy G. Istvánt, célozva a választást követő időkre. Ha nem lesz rá szükség a televízióban, tanári diplomájával helyezkedik el, válaszolja. Felelete nyomán tűnődöm: ha az MLSZ mostani, országos nevelésügyi tárgya vált vezetőisége eltűnik, Havas Henriknek legfeljebb egy posztal kevesebb marad. De ő Pálffy váltásait sokallja.

Feltűnő, hogy a televízió híradója körüli hecckampány fúvószenekara budapesti illetékességű. Lőcsei Gabriella tisztességes hangja a Magyar Nemzetben szinte kivétel; egyébként pedig vidéken élők mertek megszólalni. Túri Gábor, Cs. Nagy Ibolya Debrecenből; a Délmagyarország volt az egyetlen lap, amely érdeklődött a híradó munkatársainak véleménye felől is; a pécsi Helyzetben pedig Havasi János készített interjút Pálffy G. Istvánnal. S hogy miért éppen ők, a földrajzi távolságból megszólalók? Mert nincsenek benne abban az összefonódásban, amely az újságíró szövetség—televízió—rádió—lapok hálózata, amely nem szakmát, hanem anyagi-hatalmi érdekeket, véd- és dacszövetséget jelent. A megfélemlítő csörtetés pedig: hogy ez a hálózat, a Rózsa Ferenc-rend lovagjai, tegnapi és mai csicskásai tovább tündököljenek. Az egy-párti diktatúra tegnapi hordószónokai most az esélyegyenlőség jegyében ül-

döntési rémképük változatos érveivel továbbra is megfélemlítik a szakma tisztességes munkásait. Sem az én, sem mások nevében ne beszéljenek arról, hogy hatezer újságíró fél. Sokan vagyunk, akik sem tegnap, sem ma nem félnek. Farkast azok kiabálnak, akik hatalmukat féltik. Érvrendszerük pedig változatlan: hazai és nemzetközi méretekben provinciálisnak, nacionalistának, antiszemitanak rágalmazták azokat, akiknek már elege van Kádár János, Aczél György korszakának szövívőiből, szellemi rendőrfelügyelőiből.

S milyen különös az is, hogy a politikai hovatartozandóságukra oly kényes ifjú és szabad demokraták szavukat sem hallatják. Pozsgay Imre és a televízió kuratóriuma számukra fenyegető politikai alternatíva, de azok a figurák, akik ellenében megtisztult társadalmi és szellemi életet óhajtunk kiküzdeni, azok nem szerepelnek ifj. Rajk László B-listáján. Hagyni kell a sajtót, mondta Tamás Gáspár Miklós a Parlamentben is. Hagyni tehát azokat a személyeket, akik sokszor minősíthetetlen jelzőkkel illették a beszélőket is, lapítottak Pozsgay Imre harcai idején, és Kádár János, Aczél György, Grósz Károly udvartartásában illegették magukat. Álságos és átlátszó taktika ez: hagyni kell a sajtót, s ez a korrumpálódott nagy mogul különítmény cserébe, ön- és átigazolásul is kritikátlanul teret ad az ifjú és szabad demokratáknak. Ízetlen és főképp elvtelen álláspont ez, néhány parlamenti helyért. A történetek csak addig kerülnek szóba, amíg Pozsgay Imre kétségessé tehető.

A Szabad Demokraták a bibói és Szabó Zoltán-i hagyományokat említik alapszabályzatukban. Kitűnő elmék és jellemeik ígérnek és garantálják ennek az igénynek a beteljesítését. Mégis eltűnődöm a betegszoba délelőtti álomba ejtő csendességében: az európaiságra hivatkozó párt tagja hogyan engedhet meg olyan célzatos gyanúsítgatásokat, mint amiket Haraszti Miklós Pozsgay Imre ellen a lehallgatási botrányhoz kötődve az előre dátumozott Beszélőben (1990. január 22.). Azt mondja Szabó Miklós (Magyar Fórum, 1989. dec. 9.): „Haraszti Miklós kétségtelenül maoista volt.” S ma? Célzatos vádaskodásai vajon méltóak-e a bibói hagyományokhoz? S az emberi változások kérdésében miért a megkülönböztetés? Haraszti Miklós feledve válhat meg maoista múltjától, de Pozsgay Imre tegnapiságát mai rémképként kell írásban és szóban az ország elé vetíteni?

„Felújultam”, amikor Pozsgay Imre a népfelkelést bejelentette, mondotta szép szavakkal a szentistváni parasztember az augusztus 20-ai tévéműsorban. Felújulhatna ez az ország is, de Ady jóvendölése szorító jelenidejűség ebben az erkölcsé vesztett politikai szibvásárban: „Életünk érdekes vegyülése a Balkánnak és Amerikának. Az egységes társadalomtól távolabb vagyunk, mint valaha. Politikai hecceink megölik az irodalmat és művészetet. Itt tehát meg kell születni az európai Kairónak. Vidám hely lesz. Még talán abban is hasonló Kairóhoz, hogy az operánk emelkedik. Az ánglius, a berlini, a francia, ki pár napot itt lumpol, egy komolyabb estéjén esetleg igen jó Wagner-előadást is élvezhet az európai Kairóban. Ha csak valami nagy újulás nem jó, így lesz.”

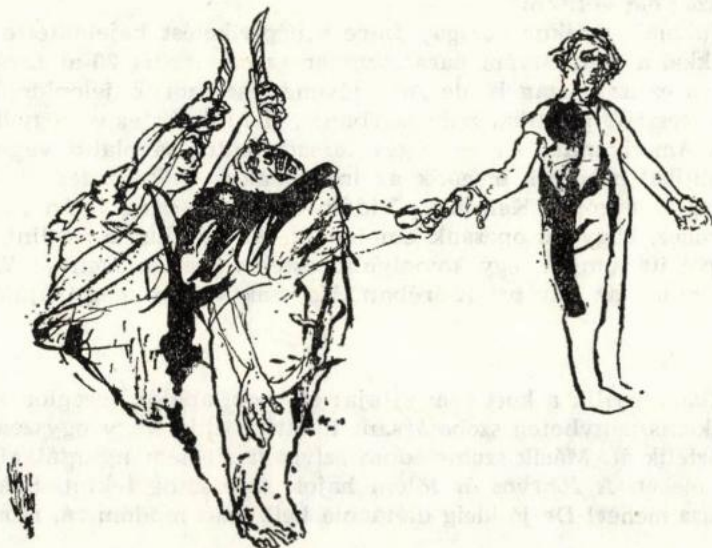
(Váratlanul nyílik a kórterem ajtaja: orvosok, ápolók sereglenek be: csöndes tanácskozás nagybeteg szobatársam fölött: közlik, hogy egyszemélyes szobába költöztetik át. Másik szomszédom szívpanasza nem nyugtalanító, hét végére haza mehet. A főorvos úr fölém hajol: szemembe tekint. Sokat tisztult, mondja, haza mehet! De jó ideig diétáznia kell. Lesz módom rá, mondom sokat

sejtetően, jó időre külföldre utazom. Már-már elcsendesül a szoba, egy doktornő még hátra marad, kérdően nézek rá, majd nagybeteg szomszédomra tekintek. „Meg fog halni” suttogja fölém hajolva, és kisiert. S máris érkeznek a kórházzolgák, pakolnak, és gurítják a maga sorsáról már mit sem sejtő fiatalembert. Másik társam is készülődik: sok dolga van, mondja. Húsz esztendő után otthagyja vállalatát, anyagbeszerző állását; nyárra panziót szeretne nyitni Csillaghegyen. Szív táji szorításait régi munkahelyén szerzett keserőségek, vagy új tennivalói okozzák? Mindkettő talán.)

Téli délután otthonomban; jó érzés volna, ha egy bágyadt napsugár mondana Isten hozottat. Kitekintek az ablakon: párás, ködös az idő. Megszólal a telefon. Egy hölgy hangját hallom: „Jó most már a készülék?” — Igen — válaszolom. Éppen a parlamenti ülés után, amikor a belügyminiszter lemondását bejelentette, délben elnémult, és számtalan bejelentés ellenére napokon át nem működött. „Összetorlódtott a leszerelési munka?” kérdezem. A készülékben csend. Tovább erősködöm: „Mondja meg őszintén! Lehallgatókészülék volt rászerezve?” „Igen”, hallatszik bártortalanul. Gyorsan hozzáteszi: „De én nem tehetek róla.” Tudom, nyugtatom meg. „Kérem, ne haragudjon, én nem tehetek róla.”

Itthon vagyok. Kitekintek az ablakon: sűrű párás sötétség ült a világra. Adynál érvényesebben nem mondhatom: „Hiszek s búcsúzkodom. Majd visszatek újra s beszámolok a helynek, mely lelkem formálta. Belemerevednek a szemeim a ködös estébe. Miért, hogy oly hitványak a homo sapiens érzékei. Itthon, ezen a helyen már kész a jövődönk. Hiszen itt készült el, itt determinálódtott nagy részében az életem. De áldom is a ködöt. Minden bölcs és törvényszerű az életben. A köd is...”

1989. október 23.—1990. február 10.

KÉRI LÁSZLÓ: BÜNBAK